

imilner@netvision.net.il

יהודית הנדל: הרהורים על זיכרון

איריס מילנר
אוניברסיטת תל אביב

קורפוס מרכזי מתוך המחקר הקיים אודות יצירתה של יהודית הנדל עוסק בייצוגיהן של פרקטיקות חתרניות של עבודת אבל ובהשלכותיהן התרבותיות-פוליטיות של פרקטיקות אלה. במוקד דיון זה עומדות בעיקר שתיים מיצירותיה המרכזיות של הנדל – "הר הטועים" ו"הכוח האחר" (ולאחרונה גם "טירופו של רופא הנפש") – העוסקות, כל אחת בגרסתה היא, באסטרטגיות התמודדות עם אובדן, שעיקרן הכרעה להיצמד אל האובייקט האבוד (באופן "פתולוגי" לכאורה) במקום פרידה פסיכולוגית ממנו. זיכרון ושכחה הם מושגים רלוונטיים ביותר לדיון זה, שכן היצמדות לאבל ו"היחלצות" ממנו עשויים להיות מומשגים כהמרה ושינוי של אופני זיכרון.

זיכרון ושכחה מגדירים את מקומם ומעמדם של אירועי עבר מכוננים בהווייתו של הסובייקט. מטרת הרצאתי היא להצביע על מערכת ההמרות המורכבת בין זיכרון לשכחה, שהיא תמיד רק שכחה לכאורה, כתימה מרכזית ביצירתה של הנדל, וככזו הקושרת את הרומנים המרכזיים שהוזכרו לעיל עם יומן המסע שכתבה הסופרת בעקבות ביקורה בפולין – "ליד כפרים שקטים" – ועם סיפורי "ארוחת בוקר תמימה" ו"כסף קטן". בטקסטים אלה דווקא השכחה היא דינמיקת היסוד: כך, באופן סמוי, ב"ליד כפרים שקטים", שאותו אציע לקרוא כסיפור "קריפטופורי" (היינו ככזה שפרק עקרוני, שעשוי למשמע את עלילתו, נעדר ממנו – ומתגלה בטקסט רק באמצעות "שרידיו" הלשוניים) וכך, בגלוי, בסיפורים הקצרים (כגון "ארוחת בוקר תמימה", "נקמה מאוחרת" ו"כסף קטן") שעניינם המרכזי הוא חייהן ה"קריפטופוריים" (המבוססים על השתקתו של אירוע מהותי, מרכזי וממשמע) של גיבורותיהם. לכאורה, אם כן, מציגים הטקסטים הללו אסטרטגיית חיים מנוגדת לזו המגולמת בפרקטיקות האבל שבמוקד "הר הטועים" ו"הכוח האחר". למעשה, אבקש לטעון, השכחה המאסיבית המגולמת בהוויה הקריפטופורית איננה אלא עוד גילום של הצמדות סימביוטית אל אובייקטים אבודים, שאותה אבקש אפוא להציע כנקודת המוצא הקיומית של עלילות החיים המיוצגות במרכזיות והחשובות ביצירותיה של הנדל, וכעקרון תמטי ופואטי מרכזי בעולמה הספרותי.